tunyawat@rtaf.mi.th

ยุทธศาสตร์การกัดกร่อน: สงครามทดสอบความทนทาน

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา สงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน มักถูกนำเสนอผ่านภาพของแนวรบที่ขยับเคลื่อนอย่างเชื่องช้า เมืองที่ถูกยึดและยึดคืน ซากรถถังที่กระจัดกระจายอยู่บนพื้นที่การรบ และรายงานสถิติการสูญเสียที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม หากมองสงครามครั้งนี้ผ่านกรอบคิดด้านยุทธศาสตร์ระดับมหภาค ภาพที่ปรากฏอาจแตกต่างไปจากการรับรู้โดยทั่วไปอย่างมาก เพราะสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแข่งขันทางทหารระหว่างรัสเซียกับยูเครน แต่เป็นการแข่งขันระหว่างระบบอำนาจที่อยู่เบื้องหลังสองรูปแบบที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ในความหมายนี้ ยูเครนอาจเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพของการสู้รบ ขณะที่เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่แท้จริงอยู่ที่การทดสอบความสามารถในการดำรงอยู่ของโครงสร้างอำนาจที่โลกตะวันตกสร้างขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น สิ่งที่กำลังดำเนินอยู่จึงไม่ใช่เพียงความพยายามของรัสเซียในการกำหนดอนาคตของยูเครน หากแต่เป็นความพยายามในการทดสอบความทนทานของระเบียบความมั่นคงที่ฝ่ายตะวันตกสร้าง ระเบียบที่ยืนอยู่บนเสาหลักสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความเป็นเอกภาพของพันธมิตรแอตแลนติกเหนือ ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีทางทหาร ความเป็นศูนย์กลางของระบบการเงินโลกที่เชื่อมโยงกับดอลลาร์สหรัฐ และความเชื่อมั่นของสังคมตะวันตกต่อความสามารถของรัฐในการคุ้มครองความมั่นคงและความมั่งคั่งของตนเอง หากพิจารณาในมิตินี้ เป้าหมายทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญอาจไม่ได้อยู่ที่การยึดครองพื้นที่เพิ่มเติมเพียงอย่างเดียวอีกแล้ว แต่อยู่ที่การทำให้เสาหลักเหล่านี้ค่อยๆ เสื่อมสภาพลงผ่านกระบวนการที่ยืดเยื้อและสะสมผลกระทบอย่างต่อเนื่อง

ระเบียบระหว่างประเทศในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา เริ่มต้นจากขีดความสามารถของกำลังทหารเพียงประการเดียว แล้วค่อยๆ พัฒนาผสมผสานกันขององค์ประกอบอื่นๆ ทั้งเครือข่ายพันธมิตรด้านความมั่นคงที่ครอบคลุมพื้นที่ขนาดใหญ่ ความเหนือกว่าของเทคโนโลยีทางทหาร ความเป็นศูนย์กลางของระบบการเงินโลก กำลังการผลิตทางอุตสาหกรรม และความเชื่อมั่นร่วมกันว่าระบบดังกล่าวมีเสถียรภาพมากพอที่จะรักษาสถานะความเป็นผู้นำของตนต่อไปได้ สิ่งเหล่านี้รวมกันกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “อำนาจเชิงโครงสร้าง” ซึ่งเป็นอำนาจที่ไม่ได้อยู่ในรูปของกองทัพหรืออาวุธเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความสามารถในการกำหนดกฎเกณฑ์ สร้างมาตรฐาน และกำหนดทิศทางของพฤติกรรมในระบบระหว่างประเทศ

จุดที่น่าสนใจคือ **อำนาจเชิงโครงสร้าง**ลักษณะนี้มีคุณสมบัติพิเศษประการหนึ่ง นั่นคือ**แม้จะสร้างขึ้นยากและใช้เวลาหลายสิบปีในการสั่งสม แต่กลับสามารถถูกกัดกร่อนได้จากแรงกดดันที่ดูเหมือนเล็กน้อย หากแรงกดดันเหล่านั้นดำเนินต่อเนื่องเป็นเวลานาน** ความมั่นคงของระบบจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งขององค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หากขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์ประกอบทั้งหมดในการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เมื่อมองจากมุมนี้ **สงครามยูเครนจึงอาจไม่ใช่สงครามที่มีเป้าหมายของการเอาชนะอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด แต่เป็นสงครามแห่งการทดสอบความทนทานของระบบอำนาจเชิงโครงสร้างของฝ่ายตะวันตก**

ลักษณะเด่นของ "**สงครามการกัดกร่อน**" **คือการให้ความสำคัญกับเวลามากกว่าความเร็ว** ใน**สงครามประเภทนี้ ชัยชนะไม่ได้เกิดจากการโจมตีเพียงครั้งเดียวหรือการรุกอย่างรวดเร็ว แต่เกิดจากการสะสมแรงกดดันจนอีกฝ่ายไม่สามารถแบกรับต้นทุนสงครามได้อีก**ต่อไป ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐจำนวนมากไม่ได้พ่ายแพ้เพราะขาดกำลังรบ หากแต่พ่ายแพ้เพราะไม่สามารถรักษาความต่อเนื่องของความพยายามในการทำสงครามได้ ทั้งงบประมาณ อุตสาหกรรม กำลังคน และความชอบธรรมทางการเมือง ต่างมีขีดจำกัดของตนเอง เมื่อสงครามดำเนินต่อไป ต้นทุนย่อมเพิ่มขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้นทุนเหล่านี้ไม่ได้ถูกจ่ายโดยกองทัพเพียงฝ่ายเดียว แต่กระจายเข้าสู่ทุกภาคส่วนของสังคม

ในบริบทของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ประเด็นสำคัญจึงไม่ใช่เพียงจำนวนพื้นที่ที่แต่ละฝ่ายสามารถครอบครองได้ แต่คือความสามารถของระบบสนับสนุนที่อยู่เบื้องหลังสนามรบ กองทัพสามารถดำรงการสู้รบได้ตราบเท่าที่มี

อุตสาหกรรมผลิตอาวุธสนับสนุน รัฐสามารถจัดหาอาวุธได้ตราบเท่าที่มีงบประมาณรองรับ และงบประมาณสามารถถูกใช้ได้ตราบเท่าที่สังคมยังคงยอมรับต้นทุนดังกล่าว เมื่อพิจารณาในลักษณะนี้ แนวรบที่แท้จริงจึงขยายออกจากพื้นที่การสู้รบไปสู่โรงงานอุตสาหกรรม สภานิติบัญญัติ ตลาดพลังงาน และแม้กระทั่งครัวเรือนของประชาชนทั่วไป

ยุโรปและสหรัฐอเมริกามีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีกำลังการผลิตสูง และมีเครือข่ายพันธมิตรจำนวนมาก แต่การรักษาเครือข่ายดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมหาศาลในการค้ำจุน เมื่อสงครามขยายตัวเป็นความขัดแย้งระยะยาว ระบบสนับสนุนทั้งหมดก็ต้องทำงานอย่างต่อเนื่อง โรงงานผลิตอาวุธต้องเพิ่มกำลังการผลิต งบประมาณทางทหารต้องขยายตัว เงินช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต้องถูกจัดสรร และรัฐบาลต้องรักษาฉันทามติทางการเมืองภายในประเทศไปพร้อมกัน ต้นทุนเหล่านี้อาจไม่ปรากฏชัดเจนในระยะสั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปหลายปี ผลสะสมจะเริ่มส่งผลต่อศักยภาพทางเศรษฐกิจ การแข่งขันทางอุตสาหกรรม และเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ การเผชิญหน้าจึงไม่ได้เกิดขึ้นเพียงระหว่างกองทัพสองฝ่าย แต่เกิดขึ้นระหว่างความสามารถของแต่ละระบบในการรองรับแรงกดดันที่ยืดเยื้อ

หนึ่งในผลกระทบที่สำคัญที่สุดของสงครามระยะยาวคือการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ภายในพันธมิตร นาโตถือเป็นพันธมิตรทางทหารที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในประวัติศาสตร์ยุคใหม่ แต่ความสำเร็จดังกล่าวมิได้เกิดจากกำลังทางทหารเท่านั้น หากเกิดจากความสามารถในการรักษาฉันทามติระหว่างสมาชิกที่มีภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์แตกต่างกันอย่างมาก ความเป็นเอกภาพจึงเป็นทั้งแหล่งที่มาของอำนาจและจุดเปราะบางในเวลาเดียวกัน เพราะยิ่งสมาชิกมีจำนวนมาก ความแตกต่างของผลประโยชน์ก็ยิ่งมีโอกาสปรากฏมากขึ้น เมื่อวิกฤตยืดเยื้อ คำถามเกี่ยวกับการแบกภาระ แบ่งภาระ ความจำเป็นในการช่วยเหลือ และลำดับความสำคัญของแต่ละประเทศย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความท้าทายที่สำคัญจึงไม่ได้อยู่ที่การทำให้พันธมิตรแตกแยกอย่างเฉียบพลัน แต่อยู่ที่การทำให้กระบวนการตัดสินใจร่วมกันช้าลง ซับซ้อนขึ้น และต้องเผชิญกับข้อถกเถียงภายในมากขึ้นเรื่อยๆ ในโลกของยุทธศาสตร์ การลดความเร็วของการตัดสินใจก็อาจเป็นผลลัพธ์ที่มีคุณค่าพอๆ กับการทำลายขีดความสามารถทางทหาร เพราะการตอบสนองที่ล่าช้าย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของระบบป้องปรามในระยะยาว

อีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือผลกระทบต่อความเชื่อมั่นสาธารณะ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การดำเนินนโยบายระยะยาวจำเป็นต้องได้รับการรองรับจากฉันทามติทางสังคมในระดับหนึ่ง **รัฐบาลสามารถจัดสรรงบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อสนับสนุนความมั่นคงได้ก็ต่อเมื่อประชาชนยังคงเชื่อว่าการดำเนินนโยบาย**

ดังกล่าวมีความจำเป็นและคุ้มค่ากับต้นทุนที่ต้องจ่าย แต่เมื่อสงครามยืดเยื้อ ผลกระทบทางเศรษฐกิจเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นอัตราเงินเฟ้อ ต้นทุนพลังงานที่สูงขึ้น หรือภาระทางการคลังที่เพิ่มขึ้น จนกลายเป็นวิกฤตค่าครองชีพและราคาพลังงาน วิกฤตบริการสาธารณะและการศึกษา รวมทั้งปัญหาค่าใช้จ่ายของที่อยู่อาศัยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ความคิดเห็นสาธารณะจึงเปลี่ยนแปลงจากคำถามเรื่องหลักการไปสู่คำถามเรื่องผลประโยชน์ที่จับต้องได้ และนั่นนำไปสู่ความไม่พอใจทางการเมืองและการประท้วงการทำงานของรัฐบาลที่ขยายลุกลามไปหลายประเทศในยุโรป

ในแง่นี้ สงครามยูเครนจึงเป็นมากกว่าความขัดแย้งทางทหาร เพราะได้กลายเป็นตัวเร่งให้เกิดการทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงภายนอกกับเสถียรภาพภายในประเทศ ความมั่นคงไม่ใช่เรื่องของกองทัพเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่เชื่อมโยงโดยตรงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ความสามารถทางเศรษฐกิจของรัฐ และความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลของตนเอง

สงครามนี้ยังได้ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกประการหนึ่ง นั่นคือการท้าทายสมมติฐานเรื่องความเหนือกว่าทางเทคโนโลยีของโลกตะวันตก ตลอดช่วงสามทศวรรษหลังสงครามเย็น มีความเชื่อแพร่หลายว่าเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าจะสามารถชดเชยข้อเสียเปรียบในด้านอื่นได้ แต่ประสบการณ์ในยูเครนกลับแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนที่มากกว่าเดิม ระบบอาวุธที่มีต้นทุนสูงอาจเผชิญกับภัยคุกคามจากเทคโนโลยีราคาถูกที่ผลิตได้ในจำนวนมาก **ความได้เปรียบเชิงคุณภาพยังคงมีความสำคัญ แต่ไม่อาจแยกออกจากปัจจัยด้านปริมาณ การผลิต และความสามารถในการทดแทนความสูญเสียได้**

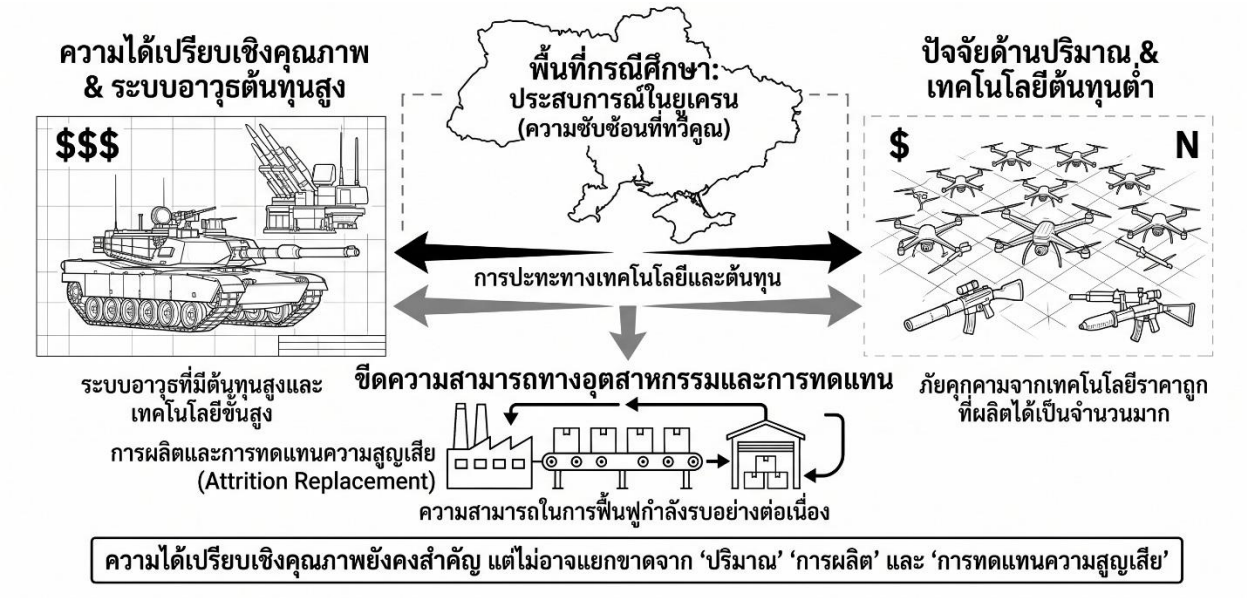

ประเด็นดังกล่าวเชื่อมโยงโดยตรงกับปัญหาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เพราะสงครามที่ดำเนินต่อเนื่องหลายปีไม่ใช่เพียงการแข่งขันด้านเทคโนโลยี แต่เป็นการแข่งขันด้านกำลังการผลิตด้วย รัฐที่สามารถผลิตได้มากกว่า ซ่อมบำรุงได้เร็วกว่า และทดแทนความสูญเสียได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมมีข้อได้เปรียบในระยะยาว อำนาจทางทหารจึงกลับมาผูกพันกับศักยภาพทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างใกล้ชิดอีกครั้ง

ในระดับที่ลึกกว่านั้น สงครามยังสะท้อนให้เห็นการแข่งขันระหว่างแนวคิดเรื่องเวลาในทางยุทธศาสตร์ สังคมสมัยใหม่จำนวนมากถูกขับเคลื่อนด้วยวัฏจักรทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มีกรอบเวลาค่อนข้างสั้น ขณะที่ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจมักดำเนินอยู่บนกรอบเวลาที่ยาวนานกว่ามาก ความแตกต่างระหว่างกรอบเวลาทั้งสองอาจกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดผลลัพธ์ของการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ เพราะ **แม้แต่มหาอำนาจที่มีทรัพยากรมหาศาลก็อาจเผชิญข้อจำกัด หากต้องรักษาความมุ่งมั่นทางการเมืองและสังคมเป็นเวลานานกว่าที่ประชาชนพร้อมจะยอมรับ**

ท้ายที่สุดแล้ว สงครามยูเครนอาจถูกจดจำว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด ไม่ใช่เพราะพื้นที่ใดถูกยึดครองหรือสูญเสียไป แต่เพราะมันได้เผยให้เห็นธรรมชาติที่แท้จริงของอำนาจในโลกสมัยใหม่ อำนาจไม่ใช่เพียงจำนวนกองพล รถถัง หรือขีปนาวุธ หากเป็นผลรวมของเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม พลังงาน สถาบันทางการเมือง ความเป็นเอกภาพของพันธมิตร และความไว้วางใจของประชาชนต่อระบบที่ตนดำรงอยู่ เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเดียว การโจมตีต่อส่วนหนึ่งย่อมส่งผลสะเทือนไปยังส่วนอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

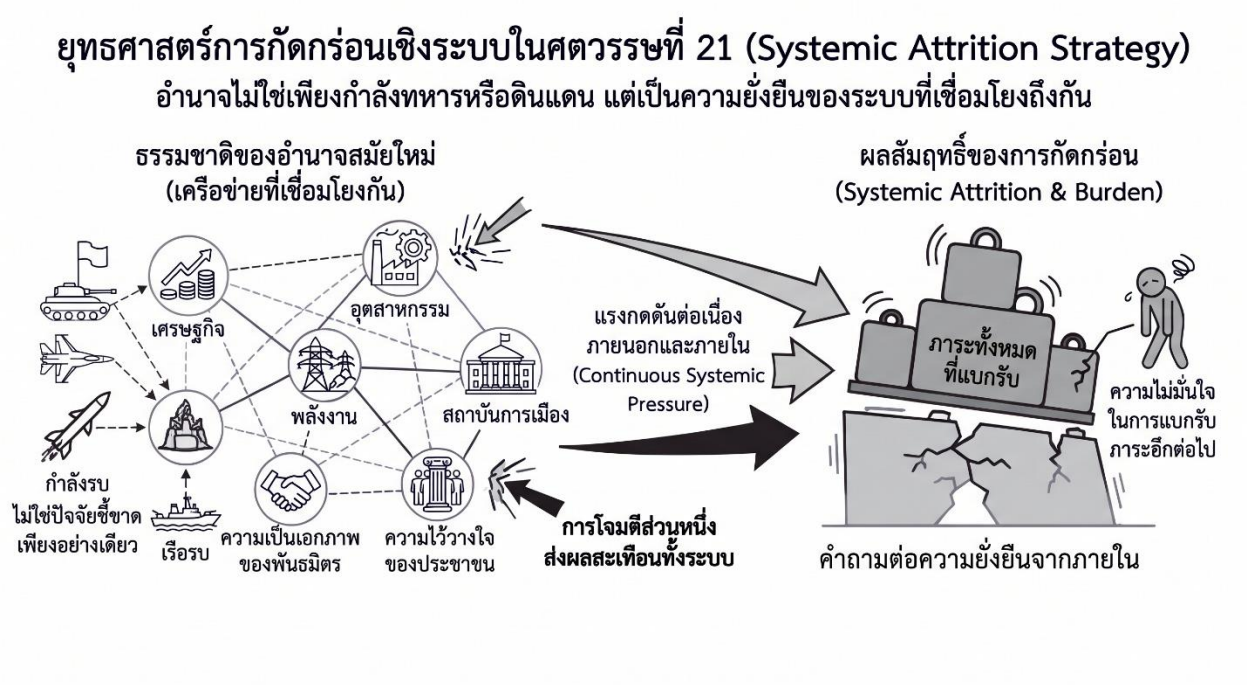

ดังนั้น หากจะมองสงครามยูเครนในฐานะยุทธศาสตร์การกัดกร่อนเชิงระบบ แก่นสำคัญจึงมิได้อยู่ที่การทำลายศัตรูผ่านการปะทะโดยตรง แต่อยู่ที่การทำให้โครงสร้างที่ค้ำจุนพลังอำนาจของอีกฝ่ายต้องเผชิญแรงกดดันอย่างต่อเนื่องจนเกิดคำถามต่อความยั่งยืนของระบบนั้นจากภายใน และในประวัติศาสตร์ของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจบ่อยครั้งที่จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดจากความพ่ายแพ้ในสนามรบ หากเกิดจากช่วงเวลาที่ระบบหนึ่งเริ่มไม่แน่ใจว่าตนยังมีกำลังเพียงพอที่จะรักษาภาระทั้งหมดที่เคยแบกรับอยู่หรือไม่ .. สงครามยูเครนนี้ การลากยาวของสงครามที่รัสเซียยื้อและดูเหมือนตกหล่ม แท้จริงแล้วอาจไม่ใช่ความเสียหายหรือไร้ศักยภาพ แต่เบื้องหลังคือรัสเซียกำลังใช้ยุทธศาสตร์การกัดกร่อน ที่จะทำลายศักย์สงครามและพลังอำนาจของตะวันตกให้ย่อยยับและยากฟื้นคืนในระยะยาว

สงครามมิได้เริ่มร้าวที่แนวหน้า หากเริ่มร้าวในสิ่งและในที่ ที่แต่ละฝ่ายเชื่อว่าไม่มีวันแตกหัก

กำแพงที่ล้มลงในชั่วข้ามคืน มักเป็นกำแพงที่แตกร้าวมานานแล้ว เพียงแค่ไม่มีใครสังเกตเห็นรอยร้าวนั้น

อ้างอิง

Schwartz, P. (2023). *A war of attrition: Assessing the impact of equipment shortages on Russian military operations in Ukraine*. Center for Strategic and International Studies.

Jones, S. G., McCabe, R., & Palmer, A. (2023). *Ukrainian innovation in a war of attrition*. Center for Strategic and International Studies.

Varma, T. (2024). *Europe and NATO are stepping up on Ukraine*. Brookings Institution.

Karolewski, I. P., & Cross, M. K. D. (2024). *NATO after the invasion of Ukraine: How the shock changed alliance cohesion*. *Comparative Strategy*.

Foley, R. T. (2005). *German strategy and the path to Verdun: Erich von Falkenhayn and the development of attrition, 1870-1916*. Cambridge University Press.